

ANTENNENE I SKOGEN

PROSJEKTFAKTA

Prosjektets tittel / beskrivelse: Antennene i skogen

Dato for metoderapport: 14. januar 2019

Journalister: Øyvind Bye Skille, Olav Døvik, Ståle Hansen, Henrik Lied, Henrik Moltke

Redaksjon: NRK Dokumentar og samfunn, NRK Nyheter, The Intercept

PUBLISERINGSLISTE

1. mars 2018:

nrk.no: Antennene som samler inn data om norske borgere

<https://www.nrk.no/dokumentar/xl/antennene-som-samler-inn-data-om-norske-borgere-1.13881286>

theintercept.com: Norway used NSA technology for potentially illegal spying

<https://theintercept.com/2018/03/01/norway-nsa-victory-garden-surveillance/>

TV – Dagsrevyen 19: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/201803/NNFA19030118/avspiller>

TV – Dagsrevyen 21: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen-21/201803/NNFA21030118/avspiller>

2. mars 2018:

nrk.no: Krever svar om satellittbasen

<https://www.nrk.no/norge/krever-svar-om-satellittbasen-1.13941110>

Radio – P2s Nyhetsmorgen: <https://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB32004418/02-03-2018#t=5m35.92s>

Radio – Politisk kvarter: <https://radio.nrk.no/serie/politisk-kvarter/NREP01004418/02-03-2018>

nrk.no: Forsvarsministeren: – Det er ikke avdekket lovbrudd på Eggemoen

https://www.nrk.no/norge/forsvarsministeren_-_det-er-ikke-avdekket-lovbrudd-pa-eggemoen-1.13941460

TV – NRK Nyheter 12: <https://tv.nrk.no/serie/nyheter/201803/NNFA12030218/avspiller>

nrk.no: Krever at forsvarsministeren redegjør for Stortinget om satellittbasen

<https://www.nrk.no/norge/krever-at-forsvarsministeren-redegjor-for-stortinget-om-satellittbasen-1.13942053>

nrk.no: Denne norske satellittbasen kan bidra til dronekrig

<https://www.nrk.no/dokumentar/xl/den-norske-satellittbasen-kan-bidra-til-dronekrig-1.13904219>

TV – Dagsrevyen 19: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/201803/NNFA19030518/avspiller>

5. mars 2018:

nrk.no: E-sjefen: – Hadde det vært noe ulovlig på Eggemoen, hadde jeg stoppet det

https://www.nrk.no/norge/e-sjefen_-_hadde-det-vaert-noe-ulovlig-pa-eggemoen_-_hadde-jeg-stoppet-det-1.13946199

TV – Dagsrevyen 19: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/201803/NNFA19030518/avspiller>

8. mars 2018:

nrk.no – Krever svar fra forsvarsministeren om overvåkningsbase

<https://www.nrk.no/norge/stortinget-krrever-svar-fra-forsvarsministeren-om-overvåkningsbase-1.13949261>

18. mars 2018:

nrk.no: – Umulig å filtrere vekk informasjon om nordmenn

https://www.nrk.no/norge/_-umulig-a-filtrere-vekk-informasjon-om-nordmenn-1.13966085

Ytringer:

Jon Wessel-Aas: Sviket mot Grunnloven <https://www.nrk.no/ytring/1.13940422>

E-tjenesten: – Følger norsk lov: <https://www.nrk.no/ytring/1.13941834>

EOS-utvalget: Derfor ba EOS-utvalget om en avklaring <https://www.nrk.no/ytring/1.13947634>

INNHOLDSFORTEGNELSE

Hovedfunn	1
Utgangspunktet for arbeidet / ideen	1
<i>Arbeidet som ga tilgang</i>	2
Undersøkelser	3
<i>Tilgang, søk i mange dokumenter, filtrere og vurdere</i>	3
<i>Funn av spennende spor – kodenavnet</i>	3
<i>Søk i åpne kilder – finner dekkhistorien om Cyberforsvaret</i>	4
<i>Undersøker budsjetter</i>	5
<i>Flyfoto over tid</i>	6
<i>Søk i anbudsbasen bekrefter hvor høyt gradert anlegget er</i>	7
<i>Dekode koder for teknologier</i>	8
<i>Lese og forstå lovverket for E-tjenesten</i>	9
<i>Lese EOS-utvalgets rapporter med nye øyne</i>	10
Kildekontakt	11
<i>Koble inn eksterne eksperter</i>	11
<i>Kontakt med satellittselskaper</i>	11
<i>Kontakten med Etterretningstjenesten</i>	12
<i>Kontakten med Forsvarsdepartementet</i>	14
Datasikkerhet	15
<i>Fysiske møter</i>	16
<i>Kryptert e-post (PGP)</i>	16
<i>Kryptert mobilbruk</i>	16
<i>Offline-maskiner og utstyr</i>	16
<i>Overføring i det skjulte</i>	17
Etikk	17
Konsekvenser	18
<i>Kritikk fra fagfolk</i>	18
<i>Stortinget</i>	19
<i>Åpen uenighet mellom forsvarsminister og EOS-utvalg</i>	19
<i>FN-kritikk</i>	20
<i>Lovendring</i>	20

HOVEDFUNN

Gjennom grundig jobbing opp mot en hemmelighetsfull del av det norske samfunnet klarte NRK å avdekke og skape debatt om Etterretningstjenestens praksis med innsamling av enorme mengder persondata, også om norske borgere.

Blant annet kunne vi avdekke:

- Norge hadde i all hemmelighet bygget opp en massiv overvåkingsbase på Eggemoen utenfor Hønefoss som kunne lytte på over 130 sivile kommunikasjonssatellitter.
- Overvåkingen innebar masseinnsamling av metadata, der også kommunikasjon fra norske borgere ble fanget opp. E-tjenesten har ikke lov til å overvåke nordmenn i Norge.
- Store mengder metadata hadde også blitt automatisk delt med samarbeidsland. Dette inkluderte informasjon som kan gi plasseringen til den som fanges opp – noe som kan brukes til droneangrep.
- Det hadde foregått en tydelig kritisk debatt om overvåkingssystemene, men bare bak lukkede dører og i hemmelighet. Først gjennom NRKs avsløring fikk offentligheten vite hva det egentlig var EOS-utvalget hadde tatt opp med E-tjenesten om blant annet søk i norske persondata.

UTGANGSPUNKTET FOR ARBEIDET / IDEEN

Arbeidet med temaet startet for NRK med løpende dekning av de internasjonale avsløringene basert på Snowden-dokumentene.

I 2013, da Snowden-sakene rullet og gikk, laget NRK mange ulike saker om avsløringene som kom i The Guardian og andre medier med tilgang til hemmeligstemplede dokumenter fra varsleren Edward Snowden.

Etter at NRK hadde laget slike saker kom det inn et tips. Tipset handlet om norske forhold, etterretning og overvåking.

Siden NRK ikke hadde tilgang til dokumenter fra Edward Snowden ble det forsøkt å skaffe slik tilgang i flere runder – blant annet for å kunne sjekke opp tipset vi hadde fått.

NRK var i kontakt med flere av journalistene som Edward Snowden hadde vist tillit og delt dokumenter med. På et tidspunkt i 2013 var vi veldig nære å få tak i dokumenter fra Snowden-samlingen, men dessverre materialiserte et slikt samarbeid seg aldri.

19. november 2013 trykket så Dagbladet en stor sak om at den amerikanske etterretningsorganisasjonen NSA hadde overvåket 33 millioner mobil samtaler i Norge bare i løpet av en måned. Saken var basert på hemmelige dokumenter fra varsleren Edward Snowden. Journalist Glenn Greenwald som var med på å starte Snowden-avsløringene hadde vært med på å skrive den.

Saken ble sitert bredt av alle de store mediehusene i Norge den morgenen og statsminister Erna Solberg var raskt ute og sa at hun ikke aksepterer amerikansk overvåking av norske telefoner.

Så kalte Etterretningstjenesten inn til pressekonferanse på kort varsel og sa at saken i Dagbladet var feil.

Etterretningstjenestens sjef Kjell Grandhagen sa at dokumentene Dagbladet hadde fått tak i viste overvåkning som Norge sto bak i utlandet og som var delt med amerikanerne. Det dreide seg altså ikke om amerikansk overvåkning i Norge.

Saken ble snudd på hodet og Dagbladets redaktør John Arne Markussen måtte innrømme at de kunne ha misforstått de hemmelige dokumentene.

Dagbladets sak førte uansett til at det ble kjent at Etterretningstjenesten i Norge hadde et system for å drive omfattende overvåkning av mobilsamtaler i andre land og at det ble gjort for å støtte norske militære styrker i internasjonale operasjoner og i kampen mot terror. Kanskje fordi saken kom skjevt ut i utgangspunktet ble det raskt stille rundt disse problemstillingene og dette ble ikke fulgt opp videre.

Dette var bakteppet når vi senere skulle se på de lekkede NSA-dokumentene fra Snowden på nytt. Dokumentene var tydeligvis ikke helt enkle å tolke. De som hadde forsøkt før oss hadde bommet og Etterretningstjenesten ville ikke nøle med å skyte ned en sak hvis den ikke var riktig.

Arbeidet som ga tilgang

Vi klarte likevel aldri helt å legge fra oss tipset vi hadde fått.

Ved siden av annen jobbing ble det derfor jobbet med å researche rundt tipset – uten tilgang til noen hemmeligstemplede dokumenter fra Edward Snowden.

Det ble gjort omfattende eiendomssøk, kartlegging av personer, det ble jobbet opp mot kilder og vi leste oss opp på overvåkingsteknologi. Å forstå hvordan NSA og den norske Etterretningstjenesten jobber med teknisk overvåking (SIGINT) var veldig nyttig for å forsøke å komme videre.

Vi fant ut mye, men samtidig var det ikke nok til en sak som kunne publiseres.

Dette ble likevel viktig da en ny kontakt ble opprettet med journalister som hadde fått tilgang til de hemmeligstemplede dokumentene fra Snowden. Da kunne vi fra NRKs side fortelle hva vi hadde jobbet med. Det viste seg at sporene vi fulgte sammenfalt med en del research også de hadde holdt på med.

De så at undersøkelsene vi hadde gjort uten noen form for tilgang til Snowden-dokumenter kunne bidra i en eventuell sak og inviterte oss til et møte.

UNDERSØKELSER

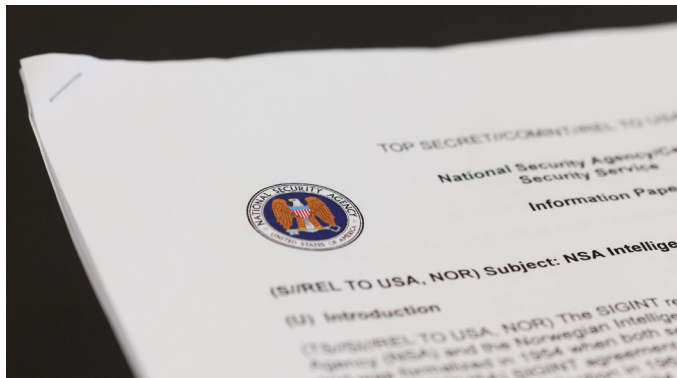
Tilgang, søk i mange dokumenter, filtrere og vurdere

For å kunne sjekke tipset vi hadde fått i 2013 fikk vi hjelp til å lete etter relevante dokumenter i Snowden-filene.

Sammen med den danske journalisten Henrik Moltke fant vi nye interessante spor, som muligens kunne knyttes til tipset vårt og undersøkelsene vi allerede hadde gjort. Men det var fortsatt ikke nok til å publisere en sak.

Samtidig fikk vi muligheten til å søke i en større base av Snowden-filer, og det var da vi fant en rekke nye dokumenter som handlet om Norge og Etterretningstjenesten.

Dokumentene i seg selv var fulle av forkortelser og kodenavn på ulike anlegg og tekniske overvåkingsløsninger. Anleggenes egentlige identitet og forklaringen på hva overvåkingsløsningene gjorde manglet som oftest.

Det ble derfor svært viktig å kunne ettergå informasjonen i dokumentene. Både for å forstå hva de faktisk handlet om, og for å kunne verifisere informasjonen ved hjelp av andre kilder.

For vår del var det viktig at vi hadde tilgang til en lang rekke dokumenter fra Snowden-filene som gjorde at vi kunne sjekke opplysninger i ett enkelt kortfattet dokument opp mot hva som ble skrevet om samme kodeord andre steder i filene. Tidligere erfaring hadde vist oss at ett enkelt dokument fra denne typen dokumentsamlinger både kunne være vanskelig å lage saker på, og kunne skape misforståelser.

Funn av spennende spor – kodenavnet

En del av dokumentene omtalte utviklingen av en overvåkingsbase i Norge i tett samarbeid mellom Norge og amerikanernes etterretningsorganisasjon NSA.

Blant annet hadde et av dokumentene om den norske satellittbasen denne tittelen:

«VICTORY GARDEN -- 'Growing' a Norwegian National FORNSAT Capability»

Basen hadde fått kodenavnet Victory Garden, men i dokumentene ble det ikke definert nøyaktig hvor denne basen lå eller hva den egentlig het.

Det var bare beskrevet at den var bygget opp av Etterretningstjenesten med støtte fra NSA. I tillegg ble det beskrevet i mer eller mindre kryptiske formuleringer hva den kunne gjøre. Ofte var det bare listet opp et kodeord for hvilken teknologi som var blitt installert, uten at det var nærmere beskrevet.

Vi måtte derfor gå systematisk til verks for å både forstå og verifisere informasjonen. Under vil vi forklare en del av metodene vi brukte.

Søk i åpne kilder – finner dekkhistorien om Cyberforsvaret

Noe av det første vi gjorde var åpne søk på nettet og i mediearkiv både hos NRK og hos andre medier.

Vi kunne da ikke finne noe omtale av oppbyggingen av en satellittovervåkingsstasjon, til hundrevis av millioner kroner, i tidsperioden Snowden-dokumentene beskrev at dette skal ha skjedd.

I årsmeldingen for 2015 fra EOS-utvalget kom det likevel fram at Etterretningstjenesten hadde avgradert en stasjon på Eggemoen utenfor Hønefoss som drev med satellitter – først noen år etter at Snowden forlot NSA med sine hemmeligstemplede dokumenter. EOS-utvalget skrev dermed for første gang om denne typen overvåking. Før det hadde stasjonen vært så hemmelig at de ikke engang hadde fått lov til å skrive at de hadde gjort inspeksjoner der i sine ugraderte årsmeldinger.

Noe av den samme kortfattede informasjonen om stasjonen var publisert på Forsvarets nettsider¹:

«Forsvarets stasjon Ringerike driver innsamling mot utvalgte satellitter i verdensrommet.»

Informasjonen var svært kortfattet og forklarte egentlig ikke hva E-tjenesten gjorde på Eggemoen.

Masseinnsamling av sivile kommunikasjonsdata som beskrevet i Snowden-dokumentene var i alle fall ikke nevnt. Vi gjorde derfor nye søk i ulike arkiver etter informasjon om Eggemoen og Forsvarets stasjon Ringerike.

Da fant vi en rekke ulike mediasaker om satellittstasjonen på Eggemoen, men ingen av dem nevnte noe om Etterretningstjenesten og overvåkingen.

Når anlegget skulle omtales i lokalaviser og offisielle dokumenter, ble det sagt at «Forsvarets stasjon Eggemoen» driver med satellittkommunikasjon med Nato og norske styrker i utlandet.

¹ <https://forsvaret.no/fakta/organisasjon/Etterretningstjenesten>

I møte med offentligheten var stasjonen styrt av Cyberforsvaret som drev med ordinær kommunikasjon, ikke overvåking.

En stasjonssjef fra Cyberforsvaret lot seg intervjuet av lokalpresse og Forsvarets egne organer. Samtidig var det mye som tydet på at dette ikke var hele historien. Selv om Etterretningstjenestens tilstedeværelse på anlegget var blitt avgradert i 2015 fortsatte denne praksisen.

Så sent som midt i valgkampen i 2017 besøkte daværende forsvarsminister Ine Eriksen Søreide lokalmiljøet på valgkampturné, og hadde med seg løfter om nye millioner til stasjonen på Eggemoen. Men overvåking og Etterretningstjenesten ble ikke nevnt i samtalen med lokalavisa. Søreide omtalte aldri overvåking. I stedet snakket hun om kommunikasjon med norske soldater i utlandet.

– Satellittkommunikasjon er ekstremt viktig for forsvarsevnen, når for eksempel fregatter som seiler skal kommunisere med sin kommandosentral. Dette er ikke minst viktig i forbindelse med våre utenlandsoppdrag, sa Ine Eriksen Søreide til Ringerikes Blad.

Undersøker budsjetter

I dokumentene som Snowden hadde tatt med seg ut av NSA ble det konkret beskrevet hvor store summer som var spyttet inn for å utvikle den nye satellittbasen.

Vi gikk derfor inn for å forsøke å se om vi kunne finne informasjon som bekreftet dette i norske kilder. Vi hentet ut statsbudsjetter fra flere år tilbake i tid fra regjeringens nettsider, og leste flere sentrale årsrapporter og dokumenter fra Forsvaret og Etterretningstjenesten.

Da fant vi noe interessant i en dokumentserie kalt *Fremtidige anskaffelser til Forsvaret (FAF)*. Dokumentene definerte konkrete investeringsprosjekter, som var planlagt eller i gang, i forsvarssektoren.

Ett av prosjektene virket å kunne passe: P 8162 – Oppgradering av FSAT
Vi valgte derfor å gjøre en del nye målrettede søk videre med prosjektnummeret P8162.

På Google er det mulig å avgrense søkene til å bare gjelde bestemte nettsteder med operatorbegrepet **site**:

Med slike avgrensninger kunne vi f.eks. søke målrettet etter prosjektkoden hos Forsvaret selv:

Eller i dokumenter fra departementene:

site:regjeringen.no ("P 8162" OR "P8162")

Med slike søk fant vi mer informasjon i lignende dokumenter.

Dokumentene viste planlagte investeringer på mange hundre millioner kroner. Noen av dokumentene brukte også stedsnavnet Eggemoen i tilknytning til denne prosjektkoden i formuleringer som «skal modernisere Forsvarets jordstasjon for satellittkommunikasjon på Eggemoen».

Vi hadde funnet en ny mulig kobling. Samtidig var det tydelig at det også her manglet koblinger til Etterretningstjenesten, og at dokumentene kunne være bevisst skrevet med mer generelle formuleringer.

Flyfoto over tid

Dokumentene vi hadde funnet i Snowden-dokumentbasen beskrev også hvordan det var blitt installert stadig flere antenner ved den nevnte overvåkingsbasen.

I dokumentene var disse blant annet beskrevet som 18- og 13-metersantenner.

Vi antok derfor at antennene måtte være så store at de var mulige å se på karttjenester på nettet basert på satellittfoto eller flyfoto. Ganske riktig viste flere av de ulike karttjenestene som Google Maps og Bing Maps at det på Eggemoen utenfor Hønefoss var en rekke svært store parabolantener i skogen nordøst for flystripa.

Vi valgte da å undersøke utviklingen også ved hjelp av slike detaljerte flyfoto. Gjennom tjenesten Norge i bilder² hos Statens kartverk kunne vi bla oss tilbake i tid.

Tjenesten samler flyfoto som det offentlige har samlet inn, både kommuner, fylker og staten – og inkluderer derfor ofte flere bilder:

² <https://norgeibilder.no/>

Utviklingen fanget opp av flyfotoene stemte godt overens med beskrivelsene og tidslinjen i Snowden-dokumentene. Vi kunne se hvordan området hadde endret seg, og når det var satt opp nye store antenner.

Søk i anbudsbasen bekrefter hvor høyt gradert anlegget er

Vi valgte å også gjøre undersøkelser knyttet opp mot anleggene på Eggemoen i offentlige anbud.

Ved søk i den offentlige anbudsbasen Doffin fant vi ulike oppdrag der Eggemoen eller Forsvarets stasjon Ringerike var nevnt.

Som journalister har vi skaffet oss egen bruker i Doffin-portalen som gjør at vi også kan laste ned selve anbudsgrunnlaget som offentlige etater har utarbeidet for å beskrive hva de vil kjøpe

inn. Portalen er ikke veldig tilrettelagt journalister som vil ha innsyn, men ved henvendelse er det mulig å få opprettet en bruker som gir samme innsyn som leverandører med ønske om å selge noe til det offentlige. Da slipper vi manuelt å be om å få oversendt dokumenter, men kan laste dem ned selv.

Med denne innloggingen lastet vi ned anbudsgrunnlaget til en del av oppdragene som hadde vært utlyst.

I anbudsdokumentene kom det fram hvor sensitivt dette området var. Alt arbeid inne på området krevde sikkerhetsklarering, uansett om det bare var snakk om lagerarbeid. *«Det stilles videre krav til sikkerhetsgodkjenning av alt personell som arbeider på Eggemoen da dette er inne på SAT SØR sitt område.»*

Dekode koder for teknologier

I Snowden-dokumentene om den norske satellittbasen var det beskrevet hva den kunne gjøre av overvåkingsoppgaver.

Beskrivelsene besto både av direkte informasjon om hvilke satellittsystemer stasjonen kunne følge med på, men også av mer skjulte beskrivelser i form av kodeord og militærfaglige forkortelser.

Blant annet stod det at basen kunne følge med på satellittnettverket Inmarsat med noe kalt «SEADIVER», og at den kunne overvåke «VSAT» med «FOLLOWHAUNT».

Dette var ved første øyekast noe vanskelig å forstå, og bruke til noe journalistisk. Metoden for å finne ut av dette ble å bruke en blanding av andre kilder, og nøyere undersøkelser i Snowden-dokumentbasen.

Vi gjorde nye søk etter flere filer som nevnte de samme kodeordene som i dokumentene om den norske basen.

Søkene ga blant annet treff i presentasjonsfiler fra foredrag holdt av ledere i NSAs avdeling for samme type satellittovervåking.

Disse presentasjonene nevnte ikke Norge, den norske basen eller kodenavnet Victory Garden. Men de beskrev hvordan NSA brukte akkurat de samme løsningene. Der kunne vi lese hvordan de ulike teknologiene og overvåkingsprogrammene kunne brukes til å overvåke satellittelefoner, men også kommunikasjon fra telefoner, mobiltelefoner og internettrafikk som ble overført med satellitteknologier.

Søkene våre i Snowden-basen ga også treff på dokumenter om lignende overvåkingsbaser drevet av amerikanske NSA og britiske GCHQ. Dette var interessant fordi det ga oss en ny innfallsvinkel enn de mange kodeordene.

Når vi visste at overvåkingsbaser på bestemte steder i verden kunne ha samme teknologi som den norske basen kunne vi se hva som hadde kommet ut i offentligheten fra disse basene. Vi gjorde derfor nye undersøkelser rundt disse NSA- og GCHQ-basene.

I dette arbeidet hadde vi veldig stor nytte av samarbeidet vi etter hvert hadde bygd opp med journalisten Henrik Moltke og journalistene i den amerikanske publikasjonen The Intercept. Både The Intercept og Moltke hadde mye erfaring fra før med å jobbe med dette stoffområdet og kunne bidra med bakgrunn og informasjon.

NRK valgte å inngå en samarbeidsavtale med The Intercept som innebar informasjonsutveksling, samarbeid og sampublisering. Dette dro begge parter nytte av. De fikk vår kunnskap om Norge, og vi fikk en internasjonal partner.

Ved å se på hva de andre lignende overvåkingsbasene gjorde så vi blant annet at de drev med utstrakt sporing av hvor på kloden en person befant (geolokalisering). Dette ble så igjen brukt for å kunne sende inn militære maktmidler som droner, fly eller militære styrker.

Lese og forstå lovverket for E-tjenesten

For å finne ut hvilke saker det var vi eventuelt satt på basert på det vi fant i dokumentene og gjennom egne undersøkelser ble det viktig å sette det i sammenheng med lov og regelverk som styrer hva E-tjenesten skal og har lov til å drive med.

Vi valgte derfor å lese oss ganske nøye opp på lovverket som regulerer Etterretningstjenesten.

Ganske raskt viste det seg at lovverket ikke er spesielt detaljert. At lovverket har få konkrete innskrenkninger var også noe jurister og eksperter hadde påpekt.

Samtidig var det noen deler av loven som var spesielt sentrale for det vi hadde funnet. Blant annet sier Etterretningstjenesteloven at tjenesten ikke har lov til å drive overvåking av nordmenn i Norge.

Dette er klart definert i lovens § 4 som lyder:

«Etterretningstjenesten skal ikke på norsk territorium overvåke eller på annen fordekt måte innhente informasjon om norske fysiske eller juridiske personer.»

Denne bestemmelsen skulle derfor bli sentral for sakene om masseinnsamling av informasjon via satellittovervåking. Vi måtte finne ut om det Snowden-dokumentene beskrev fra den norske satellittbasen var innenfor loven.

Lese EOS-utvalgets rapporter med nye øyne

Vi valgte også å lese alle EOS-utvalgets årsmeldinger og særskilte meldinger på nytt.

Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) er satt til å drive uavhengig kontroll av de EOS-tjenestene. De både gjør egne regelmessige kontroller og behandler saker der noen har sendt inn en klage mot tjenestene.

EOS-utvalgets meldinger er egentlig ett av få steder der det sivile, åpne samfunnet har innsyn i konkrete detaljer fra hva EOS-tjenestene gjør – og spesielt i saker som kan være kontroversielle eller kritikkverdige.

Samtidig er meldingene fra EOS-utvalget ugraderte, og på grunn av det kan de ofte ikke ta med så mange detaljer.

Da vi leste EOS-utvalgets meldinger på nytt med de hemmeligstemplede dokumentene fra Snowden-basen som bakgrunn så vi plutselig mye tydeligere hva det var som hadde vært diskutert i lukkede rom.

EOS-utvalget hadde faktisk sendt en særskilt melding til Stortinget³ med omtale av det vi nå forstod handlet om virksomheten på Eggemoen. Omtalen inneholdt generelle og kryptiske formuleringer som

«E-tjenestens søk i lagrede metadata knyttet til norske rettssubjekter i Norge, for å finne selektorer for utenlandsetterretningsrelevante formål».

Disse meldingene hadde vært noe dekket i media tidligere, men det hadde aldri blitt noen omfattende offentlig debatt. Dette skyldtes nok at temaet var så diffust når man bare leste de ugraderte dokumentene.

I de ugraderte dokumentene var det ikke direkte mulig å forstå hva det var som ble overvåket. Ved å koble Snowden-dokumentene, annen research og EOS-utvalgets dokumenter kunne NRK derimot fortelle en mye mer tydelig historie – og fortelle om diskusjonene som hadde foregått i lukkede rom.

EOS-utvalgets leder valgte også å stille til intervju om temaet, og bekreftet at de var usikre på om E-tjenestens virksomhet med masseinnsamling og påfølgende søk i metadata hadde nødvendig dekning i dagens lovverk.

³ Særskilt melding til Stortinget om rettsgrunnlaget for Etterretningstjenestens overvåkingsvirksomhet (17. Juni 2016) https://eos-utvalget.no/norsk/saerskilte_meldinger/content_1/text_1401199513555/1474459575882/eos_s_rskilt_melding_norsk_web.pdf

KILDEKONTAKT

Koble inn eksterne eksperter

I store gravesaker kan det få konsekvenser hvis man kommer faktamessig skjevt ut fra hoppkanten. Denne saken handlet om veldig kompliserte spørsmål, både teknisk og i tolkningen av lover og regelverk. Vi var ikke eksperter på noe av dette. Om vi misforsto eller bommet risikerte vi å måtte legge prosjektet til side etter å ha brukt store ressurser.

For å unngå dette tok vi på et så tidlig tidspunkt som mulig kontakt med noen av de få ekspertene som finnes på etterretningsjus og teknisk informasjonsinnsamling i Norge. Vi lot dem få lese de viktigste dokumentene som vi baserte saken på, og ba om deres analyse. Dette hjalp oss å unngå misforståelser, og stille skarpt på hva som kunne være det kritikkverdige i saken.

Denne fasen hjalp oss også å finne fram til åpne kilder som kunne intervjues i saken.

Kontakt med satellittselskaper

Det er langt mellom de store kommersielle satellitttilbyderne, og i den vestlige verden er det i all hovedsak to aktører som gjelder: Inmarsat og Iridium.

Vi var interessert i å vite hvor stor den norske kundegruppen til disse aktørene var, og ringte pressekontaktene i begge selskapene. Vi spurte om de kunne fortelle oss hvor mange norske kunder de hadde.

Både Iridium og Inmarsat har outsourcet nummerregistreringsprosedyrene sine til forhandlere av utstyr, og oppga at de ikke hadde et sentralt register internt som sa noe om hvilket land et gitt nummer hørte til. I motsetning til mobiltelefoni, bruker ikke satellittelefonene noen form for landskoder eller annen sekvensiell identifikator som gjør det mulig å slå opp nummer etter land.

Vi spurte også om det var mulig å pinpointe hvor en telefon ble brukt fra, noe både Inmarsat og Iridium hevdet var mulig innenfor en radius på størrelse med en stor europeisk by. Vi tolket det dit hen at de ikke hadde gode muligheter til å avgrense bruk av håndsett innenfor gitte land.

Dette var interessant fordi det sa noe om hvor enkelt eller vanskelig en bortsiling av norske brukere ville være om Etterretningstjenesten overvåket all Inmarsat-trafikk i et stort område. For Etterretningstjenesten har ikke lov til å overvåke norske brukere, men satellittkommunikasjonen forholder seg ikke til landegrensener.

Kontakten med Etterretningstjenesten

«Hei! Kan du ringe meg opp når du får tid? Det gjelder en sak vi har jobbet med en stund.»

Den første kontakten med Etterretningstjenesten tok vi like før jul, 20. desember i 2017. Vi viste at dette var en dårlig sak for dem og var spent på hvordan de ville reagere.

Meldingen ble sendt til kommunikasjonssjef Kim Gulbrandsen i Etterretningstjenesten, etter at vi først hadde forsøkt å ringe ham et par ganger. Gulbrandsen hadde utfordrende arbeidsforhold, i og med at han måtte legge fra seg mobiltelefonen hver dag før han gikk inn på jobb i Etterretningstjenestens lokaler. Han ringte ofte tilbake når han så vi hadde forsøkt å ringe ham eller på kvelden når han var på vei hjem fra jobb.

Den første samtalen ble kort. Vi fortalte hva vi jobbet med og sa at vi ønsket et møte med Etterretningstjenesten for å orientere om saken og at det var en del detaljer vi ikke ønsket å ta over telefon. Vi avtalte å ta opp kontakten igjen etter nyttår og fikk bekreftet at ledelsen i Etterretningstjenesten ville bli informert om saken.

Før vi kontaktet Etterretningstjenesten diskuterte vi litt i forkant hvordan vi skulle gå fram. Av tidligere erfaring ønsket vi å komme i dialog med Etterretningstjenesten så tidlig som mulig for å unngå unødvendig stress inn mot publiseringstidspunktet. Vi satt på dokumentasjon som var sensitiv og som vi måtte behandle deretter, men vi var også opptatt av å være så åpne som mulig overfor Etterretningstjenesten for å unngå misforståelser og feil. Det var også viktig å gi Etterretningstjenesten nok tid til å selv sjekke og komme tilbake med svar. I sakene vi laget ville det bli rettet kritikk mot Etterretningstjenesten og norske myndigheter, og det var viktig for oss at de fikk mulighet til å svare på alle disse påstandene.

Fotoforbud: En utfordring var å skaffe bilder av det saken egentlig handlet om, men til slutt valgte E-tjenesten å slippe både bilder og video til NRK.

Dette ble ekstra utfordrende når vi planla å publisere lekkede hemmelige dokumenter og informasjon som var gradert. Vi risikerte at myndighetene ville bruke det som en begrunnelse på å ikke svare på noen av våre spørsmål.

En annen problemstilling som gjorde at vi ønsket et møte med Etterretningstjenesten var at vi jo ville lage en historie om militærbasen utenfor Eggemoen. Det er fotoforbud i og rundt basen så vi kunne ikke ta bilder av den uten at det var godkjent av Forsvaret. Det viste seg at reglene for dette fotoforbudet er litt uklare og basert på skjønn. Hva sier de egentlig om hvor langt unna man må stå for å kunne ta bilder i retning av basen? Hva med fotografering i området rundt?

Hvordan kan vi løse dette dersom vi ikke får fotograferere noe? Ville det være mulig å lage en tv-sak dersom vi ikke fikk filme noe av det saken handlet om?

Disse spørsmålene diskuterte vi også med våre redaktører.

Beslutningen ble å forsøke en dialog med Etterretningstjenesten om disse spørsmålene. Det var Forsvaret som visste best hva som ville være mest problematisk å fotograferere, og NRK anså dialog som den beste muligheten til å sikre et best mulig bildemateriale – uten å risikere å skade norske interesser unødig.

Det var en fordel at vi ikke hadde bestemt noe publiseringsstidspunkt på dette tidspunktet for da kunne i hvert fall ikke mangel på tid brukes som et argument mot å få til gode løsninger på dette.

Rett etter nyttår tok vi igjen kontakt med Gulbrandsen. Vi sa at vi ønsket et intervju, også for tv, med sjef for Etterretningstjenesten Morten Haga Lunde. Det ble avtalt at vi skulle sende en e-post med den informasjon om saken som vi hadde nevnt på telefon og de spørsmålene vi ville ha svar på. Denne e-posten ble sendt onsdag 3. januar og inneholdt ti sentrale spørsmål til de to vinklene vi jobbet med. Vi avtalte også et bakgrunns møte hos Etterretningstjenesten hvor vi kunne legge fram mer informasjon og diskutere problemstillingene nevnt over. Avtalen var at vi ikke kunne sitere noe av det som ble sagt på dette møtet, men at det var ment som arena for å diskutere vårt behov for fotografering, vise fram dokumentasjon som vi ikke kunne sende digitalt og snakke om ulike problemstillinger knyttet til det. Etterretningstjenesten skulle så etter dette møte svare på våre spørsmål enten skriftlig eller også i et tv-intervju.

Gulbrandsen sa at selv om dette ikke var noen god sak for dem, var de interessert i å ha en best mulig dialog med oss fordi de så at dette var en sak som ville komme uansett. De ønsket også å bidra til at informasjonen ble så korrekt som mulig, selv om de ikke ville komme til å korrigere eller bekrefte våre opplysninger på noen som helst måte. Det var viktig for Etterretningstjenesten å vite hvilke beskyldninger som kom mot dem og å få mulighet til å svare på dem. Det var vi også interessert i.

Dette første møtet ble holdt på Lutvann leir utenfor Oslo noen dager senere. Vi hadde med oss dokumentasjon som vi viste fram, men vi gav ikke fra oss noe. Som en løsning på fotograferingsproblematikken foreslo vi at en representant fra Etterretningstjenesten kunne være med oss ut ved basen når vi skulle filme og fotograferere. Etterretningstjenesten synes ikke det var noen spesielt god løsning og foreslo i stedet at de kunne gi oss noen bilder de ville ta selv. Da ville de ha kontroll på hva som ble filmet og vist fram.

Fotoforbud: Skogen i området rundt basen ble et visuelt fortellingsgrep uten at vi brøt noen regler.

Et par dager etter møtet kom det en e-post fra Gulbrandsen med et stillbilde han hadde tatt av satellittene på basen som var godkjent av dem. Han hadde også vært ute og filmet det samme med drone. Vi fikk overført 29 sekunder med bilder av satellittbasen. Dette var flotte bilder som vi ikke ville hatt lov til å ta selv.

Selv om kvaliteten på stillbildet og dronebildene var god var det litt lite til sakene vi jobbet med. Vi spurte derfor om det var mulig å få noe mer materiale. Det var det ikke. Etter litt fram og tilbake fant vi ut at vi skulle ta en tur opp til basen for å ta noen bilder i skogen utenfor for å få litt mer illustrasjon. Vi varslet Etterretningstjenesten om dag og klokkeslett for når dette ble gjort. Vi rettet ikke kameraene mot basen og holdt oss på god avstand.

Vi fikk også skriftlige svar fra Etterretningstjenesten på spørsmålene som var sendt på e-post tidligere og beskjed om at de ikke ønsket å stille til noe tv-intervju. Vi gav beskjed om at det ville være en stor fordel for deres egen del om sjefen stilte til et tv-intervju fordi de da ville komme tydeligere gjennom med sitt budskap enn om dette ble sitert skriftlig. Det ønsket de ikke.

Kontakten med Forsvarsdepartementet

Forsvarsminister Frank Bakke-Jensen (H) 2. mars 2018:

«Nei, det her er en base som har vært kjent i mange år. Dere får ikke akkurat Skup-prisen for å ha avdekket den. Den har altså vært avbildet på nettsidene til E-tjenesten i lang, lang tid og vært kontrollert i mange, mange år av EOS-utvalget.»

Forsvarsdepartementet ville ikke stille til intervju om saken før vi publiserte den. To dager før publisering sendte vi en e-post til kommunikasjonsavdelingen med informasjon om sakene, spørsmål om intervju og hvilke påstander som ble rettet mot norske myndigheter. Vi hadde også kontakt på telefon.

På ettermiddagen 1. mars fikk vi et kort skriftlig svar, som vi kunne sitere forsvarsministeren på. «E-tjenesten overvåker ikke nordmenn i Norge» og «Regjeringen er enig i at lovverket skal oppdateres, og arbeidet med ny lov er godt i gang». Departementet takket nei til tv-intervju og statsråden ønsket ikke å komme som gjest i Dagsrevyen klokka 19.

Først på kvelden etter at vi hadde publisert sendte Forsvarsdepartementet ut en pressemelding med litt lengre sitater som vi også la inn i våre nettsaker.

Morgenen etter, altså 2. mars, stilte forsvarsminister Frank Bakke-Jensen i studio i Politisk kvarter som går direkte på radio og tv. Der ble han intervjuet av politisk reporter Astrid Randen. Vi brukte noe tid kvelden før på å informere Randen om saken slik at hun var godt forberedt. Det ble et godt intervju der forsvarsministeren ikke ville svare ja eller nei på om han kunne garantere

at ikke informasjon om norske borgeres mobilbruk ble lagret. Hans budskap var at EOS-utvalget ikke hadde funnet noen kritikkverdig og at det derfor ikke hadde skjedd noe ulovlig.

Etter studio-intervjuet hadde vi avtalt at vi skulle gjøre et tv-intervju i opptak med ham utenfor studio på Marienlyst. Det var i dette intervjuet han kom med sitatet i toppen av dette kapitlet.

Vi intervjuet også forsvarsministeren under fremleggelsen av Etterretningstjenestens årlige trusselvurdering Fokus. Da gjentok han det samme budskapet.

Men etter å ha fått flere skriftlige spørsmål fra Stortingets kontrollkomite måtte statsrådene endelig innrømme det NRK hadde dokumentert gjennom journalistikken: At det ikke er mulig å filtrere bort informasjon om nordmenn.

I et svar til Stortinget i slutten av mars skrev forsvarsminister Frank Bakke-Jensen at han derfor ikke kunne gi noen garanti for at innsamling og lagring av informasjon om norske borgere ikke har funnet sted. Overvåkningen vil kunne fange opp informasjon om norske borgere som kommuniserer med aktører i det geografiske området som Etterretningstjenesten overvåker, skrev statsråden. I brevet står det også at det ved et fåtall konkrete saker har avdekket at det har vært gjennomført innsamling mot norske borgere i Norge, men at dette har vært et resultat av enkeltstående menneskelige feil eller teknisk svikt.

Den bastante uttalelsen fra forsvarsministeren, om at NRKs saker om stasjonen på Eggemoen ikke avslører noe, er typisk for hvordan myndighetene har håndtert denne saken. De har latt være å fortelle hva stasjonen på Eggemoen egentlig driver med. Dermed har de skjult at det i det hemmelige Norge har pågått en alvorlig strid om det som skjer i skogen ved Hønefoss – helt til NRK kunne avsløre bakgrunnen.

DATASIKKERHET

I arbeidet med disse sakene ble det viktig å ha gode rutiner, verktøy og løsninger for å kunne arbeide sikkert med materialet og opp mot kilder.

Mye av dokumentene og filene Edward Snowden tok med seg ut av NSA var svært høyt gradert. Dette betyr at de kunne inneholde detaljer som nok heller ikke mediehus som NRK noen gang ville publisert.

Derfor var det svært viktig at materialet og arbeidet med det ble håndtert varsomt. Vi visste også at etterretningsorganisasjonene slett ikke var spesielt glade for at gradert materiale var på avveie. Dermed kunne man rent teoretisk ha svært teknisk kompetente motparter – om de skulle finne på å bruke sine folk og verktøy mot oss som journalister og mediehus.

Det ble derfor tatt en rekke grep for å sikre arbeidet. Vi kan ikke fortelle alle detaljer rundt dette, men vil under dele noen verktøy og grep som kan være nyttige også for andre journalister.

Fysiske møter

For å minimere mengden informasjon og kommunikasjon som kan utsettes for lekkasjer eller overvåking valgte vi som arbeidsform at mye av informasjonsdelingen skjedde i fysiske møter. Dette ble gjort både innad i NRK, men det ble også til en viss grad brukt i samarbeidet på tvers av grenser med journalisten Henrik Moltke og publikasjonen The Intercept.

Kryptert e-post (PGP)

En del av kommunikasjonen på tvers av grenser og mellom journalistene som jobbet på saken i NRK gikk på kryptert e-post. Da brukte vi krypteringsløsningen PGP (både med betalte løsninger fra Symantec⁴ og med open source-programvaren GPG⁵).

Kryptert mobilbruk

Vi brukte også krypterte meldinger og lydsamtaler via appen Signal. Appen kan brukes på de fleste smarttelefoner og hindrer avlytting av innholdet i meldinger og samtaler, og minimerer også sporbarheten i kommunikasjon mellom mennesker mer enn mange andre apper.

Offline-maskiner og utstyr

For å skjerme det svært sensitive materialet ekstra godt, ble usladdede versjoner av dokumenter og filer fra Snowden-basen aldri håndtert på maskiner tilknyttet internett. Dette inkluderte også skrivere.

For å kunne jobbe med de sensitive filene hadde vi derfor egne datamaskiner som var strippet for alle deler som muliggjør kommunikasjon over nettverk. Vi hadde også en egen skriver som ikke var tilknyttet noe nettverk for å kunne lage noen papirkopier som ble brukt og passet spesielt på.

Med erfaring fra varslerplattformen SecureDrop⁶, som også bygger på prinsipper om maskiner uten internett/offline-maskiner, hadde vi fra før kjennskap til ulike løsninger for å kjøre offline-oppsett. Derfor brukte vi i stor grad en variant av Linux-operativsystemet kalt Tails⁷ (The amnesic incognito live system). Dette lot oss starte den spesielle offline-datamaskinen uten harddisk fra en egen minnepinne som bare hadde vært i maskiner uten internett. For å flytte innhold fra et offline-oppsett til et annet sikkert ble det generert egne krypteringsnøkler (PGP) inne i maskinen uten nettilknytning.

⁴ <https://www.symantec.com/products/desktop-email-encryption>

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/GNU_Privacy_Guard

⁶ <https://securedrop.org/>

⁷ <https://tails.boum.org/>

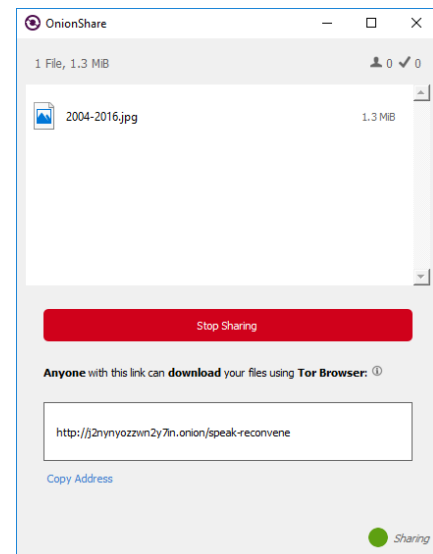
Dermed kunne vi kryptere ting til en offline-maskin, og under transporten til en annen løsning var innholdet i den krypterte forsendelsen helt uleselig for alle maskiner som hadde vært på internett.

Overføring i det skjulte

I tillegg til slike krypteringsløsninger hadde vi også egne rutiner for overføring av arbeid/dokumenter som skulle leses av flere journalister på tvers av landegrensene. Dette kunne inkludere offline-oppsettene, e-postkryptering og adskilt koordinering over en ekstra sikker kommunikasjonskanal som Signal.

Videre ble det også brukt Tor-nettverket for å ytterligere maskere at det skjedde overføringer mellom NRK og våre samarbeidspartnere.

Ved å sette opp en overføring over Tor-nettverket ville ikke engang noen som overvåket nettverket i en av endene kunne se at det skjedde en kryptert overføring mellom to parter i samarbeidet. Dette fordi trafikken ble kastet frem og tilbake over Tor-nettverket og gjennom det anonymisert før den nådde målet sitt. Et praktisk program for slike filoverføringer over Tor-nettverket som vi brukte i dette arbeidet kalles OnionShare⁸.

OnionShare: Slik ser det ut når man har startet en deling med

ETIKK

Gjennom tilgangen på Snowden-dokumentene satt vi nå med hundrevis av dokumentsider med mange av de innerste hemmelighetene til den norske etterretningstjenesten. Lyttestasjonen på Eggemoen var bare ett av temaene. Det var dokumenter om en rekke andre etterretningsstasjoner, om metoder og teknologi som E-tjenesten bruker og om pågående operasjoner.

Det var åpenbart at det ville få store konsekvenser om dette materialet ble offentlig kjent – både økonomisk og antakelig også sikkerhetsmessig. Mesteparten av dokumentene er høyt gradert.

Er det at noe er hemmelig god nok grunn til å publisere det? De fleste ansvarlige medier vil svare nei til det. Vi hadde flere diskusjoner med NRKs redaktører om dette i starten av prosjektet. Rettesnoren vår ble at det er riktig å publisere informasjon om forhold som kan være kritikkverdige, eller informasjon som er viktig for å få en opplyst samfunnsdebatt om et viktig tema. NRK mente at innsamling av personlige opplysninger fra norske borgere i Norge, og bruk av norskinnsamlede data i dronekrigføring, faller innenfor dette.

⁸ <https://onionshare.org/>

Dokumenter som handlet om Etterretningstjenestens virksomhet, som vi ikke kunne se handlet om noe annet enn deres lovpålagte oppdrag, publiserte vi ikke.

Gjennom hele arbeidet hadde vi jevnlig kontakt med NRKs redaktører, for å diskutere både metoder, etikk, dialogen med Etterretningstjenesten og publiseringsløpet. I tillegg til at det var en etisk vanskelig sak, var det ekstra viktig å forankre avgjørelsene godt fordi de forskjellige publiseringsflatene hadde forskjellige redaktørlinjer.

KONSEKVENSER

Gjennom grundig jobbing opp mot en hemmelighetsfull del av det norske samfunnet klarte NRK å avdekke, sette dagsorden og skape debatt om Etterretningstjenestens praksis med innsamling av enorme mengder persondata.

Blant annet kunne vi avsløre at Norge hadde bygget en massiv overvåkingsbase på Eggemoen, der også nordmenn i Norge ble registrert. Dette har ikke E-tjenesten anledning til etter norsk lov.

Vi avdekket også at store mengder metadata hadde blitt delt automatisk med samarbeidsland som USA. Dette var data som kunne brukes til å finne mål for dronekrigføring – en av de mest omdiskuterte og beryktede krigføringsmetodene i dag.

Kritikk fra fagfolk

Både uavhengige jurister⁹ og Datatilsynet¹⁰ ga Etterretningstjenesten kraftig kritikk for praksisen de hadde bedrevet. Hovedkritikken dreide seg om at det å drive denne typen overvåking uten hjemmel i lovverket, kunne være grunnlovsstridig. Flere av fagfolkene NRK var i kontakt med sa rett ut at de ikke hadde fått høre om problemstillingen og prosessene som hadde pågått i lukkede rom – før NRK ba dem vurdere saken.

Også flere stortingspolitikere virket å være ukjent med detaljene om virksomheten basen på Eggemoen bedrev.

⁹ NRK Ytring: Sviket mot Grunnloven av Jon Wessel-Aas
<https://www.nrk.no/ytring/sviket-mot-grunnloven-1.13940422>

¹⁰ Dagbladet: Datatilsynet: – Et brudd på Grunnloven
<https://www.dagbladet.no/nyheter/et-brudd-pa-grunnloven/69570280>

Stortinget

NRKs avsløringer ble tatt opp av flere partier på Stortinget¹¹. Forsvarsministeren ble avkrevd svar på flere sentrale punkter der han til NRK og annen presse hadde unngått å avklare fakta¹².

I svaret sitt til Stortinget vedgikk forsvarsministeren at det kom med informasjon om nordmenn i masseinnsamlingene. Samtidig innrømmet han at det var umulig å filtrere ut all slik informasjon om nordmenn fra overvåkingen¹³.

Det ble også klart at E-tjenestens praksis ikke var hjemlet i lov, og derfor måtte følges opp med nye lovregler for å unngå brudd med føringene i Grunnloven.

Åpen uenighet mellom forsvarsminister og EOS-utvalg

Da NRKs saker kom ut var forsvarsminister Frank Bakke-Jensen, og E-tjenesten selv, svært opptatte av å understreke at basen var kontrollert av EOS-utvalget uten at de hadde funnet noe kritikkverdige.

Alt tydet på at de ville ha vekkt det kritiske blikket mot stasjonen på Eggemoen. Formuleringene de brukte ga inntrykk av at basen hadde blitt kontrollert og godkjent av kontrollutvalget.

Dette stemte dog ikke helt. Utvalget hadde tvert imot brukt inspeksjonene sine knyttet til basen og overvåkingssystemene som bakteppe da de sendte en særskilt melding til Stortinget om at de var usikre på om praksisen var tilstrekkelig hjemlet i dagens lov.

I et svært utradisjonelt trekk valgte faktisk EOS-utvalget ved leder Eldbjørg Løwer å skrive et debattinnlegg for å understreke at utvalget ikke hadde «frikjent» Etterretningstjenestens virksomhet ved basen på Eggemoen. I innlegget forklarte EOS-utvalgslederen hvordan de hadde håndtert saken, og hvorfor de hadde valgt å si fra til Stortinget¹⁴.

¹¹ <https://www.nrk.no/norge/krever-svar-om-satellittbasen-1.13941110>

¹² <https://www.nrk.no/norge/krever-at-forsvarsministeren-redegjor-for-stortinget-om-satellittbasen-1.13942053>

¹³ https://www.nrk.no/norge/_-umulig-a-filtrere-vekk-informasjon-om-nordmenn-1.13966085

¹⁴ NRK Ytring: Eldbjørg Løwer – Derfor ba EOS-utvalget om en avklaring

<https://www.nrk.no/ytring/derfor-ba-eos-utvalget-om-en-avklaring-1.13947634>

FN-kritikk

Med bakgrunn i NRKs saker endte Etterretningstjenestens praksis som et tema i høringen hos FNs menneskerettighetskomité om status for menneskerettighetene i Norge.

Ekspertene i komiteen stilte spørsmål til representantene sendt fra den norske regjeringen om praksisen, og var kritiske til om det som var avslørt om overvåking av satellittkommunikasjon.

Det ble understreket i konklusjonen fra FN-komiteen¹⁵ at Norge måtte sikre at menneskerettighetene ble respektert i forbindelse med all form for statlig overvåking av borgerne.

Lovendring

Med bakgrunn i både den lukkede debatten rundt EOS-utvalgets bekymringer og NRKs avsløringer ble satellittovervåkingen, masseinnsamlingen og forholdet til data om nordmenn på norsk jord et tema da regjeringen skulle utarbeide en ny lov for Etterretningstjenesten.

I november 2018 la regjeringen forslag til ny lov om Etterretningstjenesten ut på høring¹⁶. I det nye lovforslaget er en del av praksisen fra Eggemoen behandlet ved at lovparagrafene rundt masseinnsamling av metadata og søk i disse mer detaljert behandlet enn noen gang tidligere.

15 **UN Human Rights Committee** Concluding observations on the seventh periodic report of Norway

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhslhkg110addkuQQ0JDxM6G%2b00poNdgl61D1oy%2fZd3KnSvqWRIY6HdL4d3QhDc8Wg4tStK0AnURVQWzMUi264wD2AzBAIbUwUlrU%2flTuFSm7p>

¹⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/>